

Lisateave

„The Makah Whale Hunt and Leviathan's Death: Reinventing Tradition and Disputing Authenticity in the Age of Modernity” (Makah' vaalaküttimine ja Leviaatani surm: traditsiooni taasleiutamine ja selle ehtsuse vaidlustamine modernismiajal), Rob van Ginkel, Amsterdami Ülikool. Artikkel on otsinguga internetist leitav.

Teavet põlisrahvaste õiguste kohta saate Rahvusvahelise Põlisrahvaste Töögrupi (*International Work Group for Indigenous Affairs*) kodulehelt www.iwgia.org; 2007. aasta põlisrahvaste õiguste deklaratsiooni täisteksti leiata aadressilt www.un.org.

Jaotusmaterjal

Üldine teave korraldajale

Makah' hõim elab Ameerika Ühendriikide Washingtoni osariigi Olympia poolsaare kõige loodepoolsemas otsas asuvas reservaadis. Reservaadi praegune pindala on umbes 109 km². 1999. aasta juulis korraldatud küsitluse andmetel kuulus makah' hõimu 1214 inimest, kellest küll ainult 1079 elas sel ajal reservaadis. Keskmise töötuse määr reservaadis on 51%. Peaaegu 49% reservaadi leibkondade sissetulek jääb alla riikliku vaesuspiiri ja 59% elamispiinadest ei vasta normidele.

Sellele süngele olukorrale vaatamata on hõimu traditsioonid väga tugevad ning pärast kolledži lõpetamist tulevad hõimuliikmed enamasti reservaati tagasi, et töötada näiteks kohalikus haiglas või koolis (<http://www.statemaster.com/encyclopedia/Makah>).

Lühikäsittevaade hiljutistest vaidlustest

- Oktoober 1997: rahvusvaheline vaalanduskomisjon lubas makah' hõimul püüda aastas neli hallvaala.
- 10. mai 1999: makah' hõimu esimene vaalapüük rohkem kui 70 aasta järel. Jahti häirisid meelevaldajad, kes ohustasid nii enda kui ka teiste inimeste elu.
- 17. mai 1999: saadi kätte üks vaal.
- 9. juuni 2000: 9. ringkonna apellatsioonikohus andis korralduse vaalaküttimise lõpetamiseks kuni keskkonnamõju hinnangu koostamiseni.
- Juuli 2001: anti välja uus keskkonnamõju hinnang. Vaalapüük kiideti taas heaks.
- 2002: rahvusvaheline vaalanduskomisjon rahuldab makah' hõimu taotluse pikendada nende vaalapüügikvoodi kehtivust veel viieks aastaks.
- Detsember 2002: 9. ringkonna kolmest kohtunikust koosnev kolleegium peatas vaalapüügi tähtajatult kuni täieliku keskkonnamõju aruande koostamiseni.
- Veebruar 2005: makah' hõim esitas USA merekalandusametile ametliku taotluse, et neile tehtaks vaalapüüki võimaldav erand mereimetajate kaitse seadusest.
- September 2007: mõned asja paigalseisu tõttu pettunud hõimuliikmed käisid ebaseaduslikul vaalajahil.
- Mai 2008: kalandusamet andis välja keskkonnamõju hinnangu esialgse versiooni.
- 2009. aasta keskpaiga seisuga puudub lõplik keskkonnamõju hinnang ning otsust erandi tegemise kohta ei ole langetatud.

Allikas: www.historylink.org

Lehel www.uncaged.co.uk on esitatud rohkem teavet loomade õiguste kohta ning tutvustatakse ideed, et kõik tundmisvõimelised olendid väärivad lahkust ja austust.

Lisateavet vaalapüügi ja makah' hõimu kohta võib leida aadressil www.historylink.org (otsingufraas „makah whaling”).

Rollikaardid

KÕKKKi rollikaart

Teie olete vaalapüügi küsimuses erapooletud. Teie ülesanne on jagada osalejatele taustateavet inimõiguste ja keskkonnakaitse alaste õigusaktide kohta, olla eri rühmade vahendajaks ning teha lõpus kokkuvõte. Koosoleku korraldamiseks peate tagama, et arutelu püsib käsitlemist vajavate konkreetsete küsimuste juures, ning vajadusel esitama selgitusi väärarusaamade ja väärarusaamade kohta. Aidake rühmasid, et nad ei keskenduks erinevustele, vaid uuriks pigem oma vaadete ühisosa ning jõuaksid konsensussele järgmistes küsimustes:

- Miks on vaalad olulised?
- Kas hallvaal on ohustatud liik?
- Miks peaks makah' hõim lõpetama vaalaliha söömise?
- Kas makah' hõimu vaalapüügituaali saaks kuidagi teisendada?
- Kui jõutakse kokkuleppele, kuidas tuleks siis kontrollida, et vaalade kaitse on ka tegelikult tagatud?

Alustuseks tervitage kõiki kohalviibijaid. Öelge, millest eelseisval arutelul rääkima hakatakse. Esitage umbes kahe-minutilise ülevaade probleemiga seotud põhilistest inimõigustest ja keskkonnakaitse aspektidest, tsiteerides soovi korral allpool viidatud dokumente. Korra kehtiv koosoleku eesmärki: arutada ühiselt probleeme ning jõuda vastastikuse mõistmiseni, et leida praegusele konfliktile püsiv lahendus.

Enne üldise arutelu avamist paluge makah' hõimul põhjendada, miks nad tahavad vaalapüügi traditsiooni taaselustada. Kui arutelu on kestnud 50 minutit, peaksite tegema lühikese kokkuvõtte ning loetlema koosoleku käigus üles kerkinud punktid, mida tuleks enne järgmist koosolekut selgitada.

Taustateavet inimõiguste, kultuuri ja keskkonna kohta

Majanduslike, sotsiaalsete ja kultuurialaste õiguste rahvusvahelise pakti artiklis 1 öeldakse:

1. Kõigil rahvastel on enesemääramise õigus. Seetõttu kehtestavad nad vabalt oma poliitilise staatuse ning kindlustavad vabalt oma majandusliku, sotsiaalse ja kultuurilise arengu.
2. Endale seatud eesmärkide nimel võivad kõik rahvad vabalt käsutada oma loodusvarasid ja ressursse, kahjustamata sealjuures mingisuguseid kohustusi, mis tulenevad rahvusvahelisest vastastikuse kasu printsiibil põhinevast majanduslikust koostööst ja rahvusvahelisest õigusest. Ükski rahvas ei või olla ilma jäetud talle kuuluvatest elatusvahenditest.

Artikkel 15:

1. Käesolevast paktist osavõtvad riigid tunnustavad iga inimese õigust:
 - (a) osa võtta kultuurielust;
 - (b) kasutada teaduse saavutusi ja rakendada neid praktikas.

1993. aasta Viini deklaratsiooni preambulis öeldakse: „Kõik inimõigused on universaalsed, jagamatud ning vastastikku sõltuvad ja omavahel seotud. Rahvusvaheline üldsus peab suhtuma inimõigustesse kogu maailmas õiglaselt ja võrdselt, lähtudes samadest alustest ja rõhuasetustest... silmas tuleb pidada riiklike ja piirkondlike eripärade ning mitmesuguste ajalooliste, kultuuriliste ja usuliste taustade tähtsust.”

1981. aastal otsustas rahvusvaheline vaalanduskomisjon lubada põlisrahvaste vaalapüüki elatusvahendite saamiseks. See on määratletud kui „traditsiooniliselt vaalapüügist ja vaalade kasutamisest sõltunud ja sõltuvate põlisrahvaste poolt või nende nimel omatarbeks teostatav vaalapüük, mis on seotud tugevate kogukondlike, perekondlike, sotsiaalsete ja kultuuriliste sidemetega”.

ÜRO mereõiguse konventsioonis öeldakse, et üks üldpõhimõtte on taastuvate mereressursside optimaalne säästev kasutamine.

1982. aastal kehtestas rahvusvaheline vaalanduskomisjon ohustatud hallvaala püügile moratooriumi. 1994. aastaks oli vaalade arvukus tõusnud hinnanguliselt 21 000 isendini ning liik kustutati ka USA ohustatud liikide nimekirjast.

Makah' hõimu rollikaart

Teie ülesanne on esindada Põhja-Ameerika looderannikul elavaid makah' indiaanlasi. Vaalapüük on makah' hõimu jaoks oluline kultuuritraditsioon ning te tahate õigust tappa aastas ainult viis hallvaala.

Kasutage oma olemasolevaid teadmisi inimõigustest ja keskkonnakaitsest koos allpool esitatud teabega.

- Kuigi viimasest vaalapüügiretkest on möödunud 70 aastat, on vaalapüügiga seotud tseremooniaid, rituaale, laule ja lugusid põlvest põlve edasi kantud ja elus hoitud. Vaalapüügi ümber oli üles ehitatud suur osa hõimu elukorraldusest.
- Tänapäeval teenivad mõned makah' indiaanlased elatist lõhe- ja tursapüügiga ning müüvad kala kohalikele kalatehasele, kuid saagi pere ja sõpradega jagamise traditsioon on endiselt elus.
- Vaalavarude ammendumises oli süüdi eurooplaste ja ameeriklaste tööstuslik vaalapüük. Nüüdseks on varud taastunud endisele kõrgele tasemele ning liik on kustutatud USA ohustatud liikide nimekirjast.
- Meie noored väärtustavad oma kultuuril ja ajalool põhinevat identiteeti. Pikkade traditsioonidega kultuuris elamine on eesõigus, mis saab osaks vaid vähestele Ühendriikide noortele.
- Me ei hakka hallvaalu küttima kaubanduslikel eesmärkidel. Meie eesmärk on tseremoniaalne, lisaks annaksid vaalad meile toitu ja elatist.
- Oleme taotlenud aastas kuni viie vaala püüdmise õigust, aga see ei tähenda, et me kogu selle kvoodi alati ära kasutame.
- Me püüame vaalu väikestel rannikulaevadel, kasutades traditsioonilist käsiharpuuni. Me kaalume võimalust kasutada täiustatud harpuuni, mille otsas on granaat – selliseid kasutatakse grööni vaalade jahil.
- Meist saaks aktiivne ja teadlik osapool, kes teeks kõik selle nimel, et hallvaal ei satuks enam kunagi ohustatud liikide nimekirja.

Organisatsiooni *Sea Shepherd* ning Vaalade ja Delfiinide Kaitse Seltsi rollikaart

Sea Shepherd International on mittetulunduslik vabaühendus, mis tegeleb merefauna kaitseks vastu võetud rahvusvaheliste õigusaktide, eeskirjade ja lepingute rikkumiste uurimise ja dokumenteerimisega. Vaalade ja Delfiinide Kaitse Selts on maailma kõige aktiivsem vaalade, delfiinide ja pringlite kaitsmisele ja heaolule pühendunud heategevusorganisatsioon.

Kasutage oma olemasolevaid teadmisi inimõigustest ja keskkonnakaitsest koos allpool esitatud teabega.

- „Ilustage seda nii või teisiti, aga vaalapüük on tapmine ja tapmine on vale.”
- Vaalad ei ole küll inimesed, aga nad ei ole ka inimesest vähem väärtuslikud. Vaalade tapmist heaks kiitev mõtteviis kattub osaliselt selle mõtteviisiga, mis pooldab „vähemväärtuslike” inimeste hävitamist.
- Sügavamalt võttes on vaaladel ja veel mõnedel tundmisvõimelistel imetajatel õigus kui mitte inimõigustele, siis vähemalt humaansusele.
- Makah' hõimu algatuse tegelik põhjus seisneb selles, et Jaapanis müüakse vaalaliha hinnaga 80 dollarit ühe kilo eest. Üks vaal on seega väärt peaaegu miljon dollarit.
- Kui makah' hõimul lubatakse vaalu püüda, laieneks selle mõju tuhandete vaaladeni, sest Norras, Jaapanis, Venemaal ja Islandil võetaks seda kui pretsedenti.
- Me püüame leida habrast tasakaalu selle vahel, et austada inimeste ajaloolist õigust jätkata oma kaua püsinud traditsioonilist eluviisi, kuid ühtlasi säilitada ja kaitsta vaalaliike.
- 1995. aastal kritiseeriti Venemaad selle eest, et vaalapüügist saadud vaalaliha ei söönud väidetavalt ära põlisrahvad, vaid see söödeti tegelikult karusnahakasvandustes rebastele.
- Kultuurid muutuvad. Alaska põhjaranniku eskimote majanduslik olukord erineb praegu oluliselt nende inimeste omast, kes sajandi eest seal vaalu küttisid. Nafta kaevandamine on toonud kohalikele elanikele tohutu hulga raha. Samuti ei saa moodsatel skootritel ja helikopteritel toimuvat jahipidamist pidada enam kuigivõrd algupäraseks.
- Samal ajal, kui rahvusvahelises vaalanduskomisjonis jätkuvad emotsionaalsed vaidlused kaubandusliku vaalapüügi taastamise üle, hukuvad põlisrahvaste korraldatud jahtides igal aastal peaaegu märkamatuks sajad vaalad ning nende väiksemad sugulased delfiinid ja pringlid.
- Elusloodusega seotud küsimustes tuleks lähtuda ennetusprintsipist.

Kaug-Põhja Alliansi rollikaart

Kaug-Põhja Allianss on Kanada, Gröönimaa, Fääri saarte, Islandi ja Norra vaala- ja hülgekütte esindav katusorganisatsioon. Alliansi eesmärk on tagada rannikuäärsete rahvaste kultuuri säilimine ja mereimetajate säästev püük.

Kasutage oma olemasolevaid teadmisi inimõigustest ja keskkonnakaitsest koos allpool esitatud teabega.

- Makah' hõim oli vaalu küttnud juba 2000 aastat enne seda, kui valged imperialistid kohale jõudsid, vaalad endale võtsid ning makah' rahva traditsioonid ja eluviisi hävitasid.
- Nüüd, kui vaalade arvukus on taas piisavalt suureks kasvanud, tahavad valged mehed keelustada selle loodusvara igasuguse kasutamise, laskmata meil oma õigusi teostada.
- Eri kultuurid ei jõua kunagi kokkuleppele selles, millised loomad on erilised ja millised sobivad toidulauale. Põhja-Norra elanikel on eriline suhe hahaga, kuid Taanis on hahafilee suur delikatess. Seega kui keegi ütleb, et „vaalad on erilised”, tuleb kohe küsida: kelle jaoks erilised?
- Vaala- ja hülgeküttimine on lubatud üksnes siis, kui seda teevad põlisrahvad mittekaubanduslikul eesmärgil ja „traditsiooniliseks kasutuseks”. See on ebaõiglane järgmistel põhjustel:
 - „Traditsioonilise kasutuse” määratluse kehtestavad enamasti inimesed väljastpoolt põlisrahvast.
 - Kui kaubanduslik vaala- ja hülgeküttimine on keelatud, ei ole inimestel võimalik teostada oma õigust valida ise endale tulevane arengutee.
 - Ükski kultuur ei seisa paigal, kuid vaalapüügivastaste püüdlused tähendavad sisuliselt katset olukorda „külmutada” ja muuta arenev kultuur staatiliseks muuseumieksponaadiks.
 - Rahvusvahelise vaalanduskomisjoni (vaalapüüki reguleeriv organ) moodustanud valitsuste enamus näib pidavat igasugust kaubanduslikku vaalapüüki millekski põhimõtteliselt taunimisväärseks. Iroonilisel moel esindavad seda seisukohta just need valitsused, kes tavaliselt võitlevad innukalt vabakaubanduse eest.
- Praegu kehtivat moratoriumi ehk vaalade puutumatus põhimõtet on raske loogiliste argumentidega kaitsta. Põllumajanduses, kalanduses ja metsanduses leidub mitmeid tegevusi ja meetodeid, mis ei ole kindlasti kohe säästlikud, kuid neid tegevusalasid ei ole seetõttu kõige täiega keelustatud.
- „Mereimetajad kuuluvad ookeanide ökosüsteemi elusressursside hulka. Kui nad on ohustatud, tuleb neid kaitsta. Nende püük võiks olla lubatud ainult siis, kui on kindel, et nende varud seda võimaldavad. Püük võib olla vajalik ka selleks, et vältida populatsiooni liigset kasvu, mis võiks merede ökosüsteemid tasakaalust välja viia.” (Raport mereimetajate kohta, Euroopa Nõukogu, 12. juuli 1993)
- Vaalapüük on hea näide sellest, kuidas rahvusvahelise koostöö tulemusena on võimalik asendada üleüldise säästva kasutamise. Rahvusvaheline koostöö ei ole ideaalne, aga see võib toimida ja toimibki.

Greenpeace'i rollikaart

Greenpeace'i toetajad propageerivad kõikjal maailmas oma visiooni säästlikumast maailmast.

Kasutage oma olemasolevaid teadmisi inimõigustest ja keskkonnakaitsest koos allpool esitatud teabega.

- Paljudes maailma kultuurides peetakse vaalu pühadeks loomadeks ning iga loomaliiki käsitatakse kui omaette rahvast, kes väärib austamist ja kaitset.
- Vaalad pakuvad rõõmu tuhandetele vaalavaatlejatele.
- Greenpeace ei toeta mingisugust vaalapüüki, kuid ei ole vastu tõepoolest ainult elatise saamiseks toimuvale vaalapüügile, milles puudub igasugune kaubanduslik element.
- Hallvaalad läbivad igal aastal tohutuid vahemaid ning ujuvad ainult korraks läbi makah' hõimu vete.
- Kui ettepanek lubada ühel hõimul püüda viis vaala heaks kiidetakse, ütlevad mitmed teised Kanadas ja Alaskal elavad hõimud: „Kui nemad võivad vaalu küttida, siis võime ka meie.”
- Erinevates vaalapopulatsioonides elavate vaalade arvu on äärmiselt keeruline määrata. Enamiku populatsioonide suurus on teada üksnes täpsusega pluss-miinus 50%. Kuna muutused toimuvad väga aeglaselt, ei saa mõne aastase uuringu põhjal öelda, kas vaalapopulatsioon kasvab või kahaneb. Samas ei ole mingit kahtlust, et kaubanduslik vaalapüük vähendab vaalade arvukust.